

บทที่ 4

การจัดการอุทยานแห่งชาติ

การบริหารงานภายในอุทยานแห่งชาติอยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และนโยบายของกองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ การดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์ของอุทยานแห่งชาติ การดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติทุกแห่งดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของกองอุทยานแห่งชาติ กล่าวโดยสรุปคือ

1. เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทในเขตอุทยานแห่งชาติให้คงไว้ในสภาพเดิม
2. เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและเป็นแหล่งสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ
3. เพื่อสนับสนุนการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านธรรมชาติวิทยา

นโยบายของอุทยานแห่งชาติ

1. ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ
  - 1.1 ห้ามมิให้สัตว์และพืชต่างถิ่นเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ มนุษย์เป็นสัตว์ต่างถิ่นเพียงชนิดเดียวที่อนุญาตให้เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ เหตุผลของหลักเกณฑ์นี้คือ
    - ก. เพื่อป้องกันมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศน์วิทยา เช่นพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่นำเข้าไปอาจปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างดีและขยายพันธุ์เร็ว จนทำให้เกิดภาวะการถล่มแย่งอาหารและที่อยู่อาศัย จนพืชและสัตว์ประจำถิ่นบางชนิดที่อ่อนแกว่าต้องลดน้อยลงหรือสูญพันธุ์ไป

ข. เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนด้านการศึกษาทางนิเวศน์วิทยาและ
วิวัฒนาการ

ค. เพื่อป้องกันมิให้พืชและสัตว์ที่เฝ้าเข้าไปเป็นพาหะนำโรคไปแพร่-
ระบาด เช่น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอาจเป็นพาหะนำโรคพิษสุนัขบ้า เข้าไประบาดต่อสัตว์ป่า

1.2 การจำกัดทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม อุทยานแห่งชาติ
บางแห่งอาจมีพืชและสัตว์ป่าบางชนิดเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว จากกาได้รับการคุ้มครองหรือด้วย
สาเหตุอื่น ๆ จนทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์วิทยาทั้งหมด กรณีเช่นนี้การจำกัดทรัพยากรบาง
ชนิดให้เหลือในจำนวนที่เหมาะสมจะเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ แต่ทั้งนี้ต้องผ่านการศึกษารายละเอียดอย่างเพียงพอคน
แม่ใจก่อนที่จะมีการปฏิบัติการใด ๆ

2. ด้านการพัฒนาอุทยานแห่งชาติ

2.1 การพัฒนาภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ต้องมีสภาพกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม
ไม่ให้ขัดแย้งธรรมชาติที่ส่วงามอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งก่อสร้างต้องไม่สร้างอย่างกระจัดกระจาย
ทั่วทั้งอุทยานแห่งชาติ เพราะจะเป็นการทำลายความวิเวกอันเป็นหัวใจของอุทยานแห่งชาติ

2.2 การสร้างทางเดินในอุทยานแห่งชาติ หลักสำคัญที่ถือปฏิบัติ คือ ต้อง
ให้ผ่านจุดสนใจหรือสิ่งพธรรมชาติหลาย ๆ ประเภท และให้เส้นทางวกกลับที่เดิมโดยนักท่องเที่ยว
ไม่รู้ตัว มิฉะนั้นจะทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายหรือขาดความตื่นเต้น นอกจากนี้ตามเส้นทางเดิน
ควรจะมีป้ายอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ข้อพึงระวังในเรื่องป้ายขัดห้าม
ต่าง ๆ ควรให้มีจำนวนน้อยที่สุด เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนเป็นอุปสรรค ทางเดิน
ที่บางเส้นทางหากมีผู้ใช้มากจนเกิดสภาพชำรุดทรุดโทรมเสียหาย ควรปิดเป็นกรณีชั่วคราวทำให้
เส้นทางอื่นบ้าง และควรพิจารณาการรื้อนำให้นักท่องเที่ยวเดินออกนอกเส้นทาง เพราะนอกจากจะ
ทำให้หลงทางแล้วยังเป็นผลเสียต่อสัตว์ป่าบางชนิดด้วย การเดินบนเส้นทางใดเป็นประจักษ์ทำให้
สัตว์ป่ามีความรู้สึกกังวลก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันจึงไม่เกิด
ความแตกตื่นตกใจจนหลบหนีเข้าป่าในที่สุด

3. ด้านการดูแลผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ¹

3.1 บ้านพักสำหรับบริการผู้ต้องการค้างแรม ต้องจัดสร้างบ้านพักสำหรับอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องการค้างแรมโดยพยายามสร้างบ้านพักเพื่อบริการทั้งกลุ่มผู้ใช้บริการที่มีรายได้สูง กลุ่มผู้ใช้บริการที่มีรายได้ปานกลาง และกลุ่มผู้ใช้บริการที่มีรายได้ต่ำ และเมื่ออุทยานฯ ได้มีผู้นิยมมาก ๆ จะพิจารณาเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนในการให้บริการเรื่องที่พัก อาหาร และอื่น ๆ ด้วย

3.2 กฎระเบียบต่าง ๆ ที่มีเพื่อความสงบและปลอดภัยภายในอุทยานฯ จะถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดในความดูแลของเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ทั้งนี้จะทำการสื่อสารให้ผู้ใช้บริการทราบทั่วกันก่อนโดยทางกองอุทยานฯ จะมีเอกสารกฎระเบียบแจกผู้มาติดต่อจองที่พักทุกกลุ่ม ส่วนทางอุทยานฯ ให้ตีตบ้ายประกาศกฎระเบียบด้วยข้อความชัดเจนในจุดที่เด่นชัดให้ผู้ใช้บริการทราบ

แผนการของอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติทุกแห่งต้องกำหนดแผนงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของกองอุทยานแห่งชาติ โครงการต่าง ๆ ภายในอุทยานแห่งชาติที่ถูกกำหนดขึ้นต้องเสนอต่อผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติเป็นรายปี โครงการที่เหมาะสมจะได้รับอนุมัติและจัดสรรงบประมาณให้ตามความจำเป็นนำไปดำเนินการ

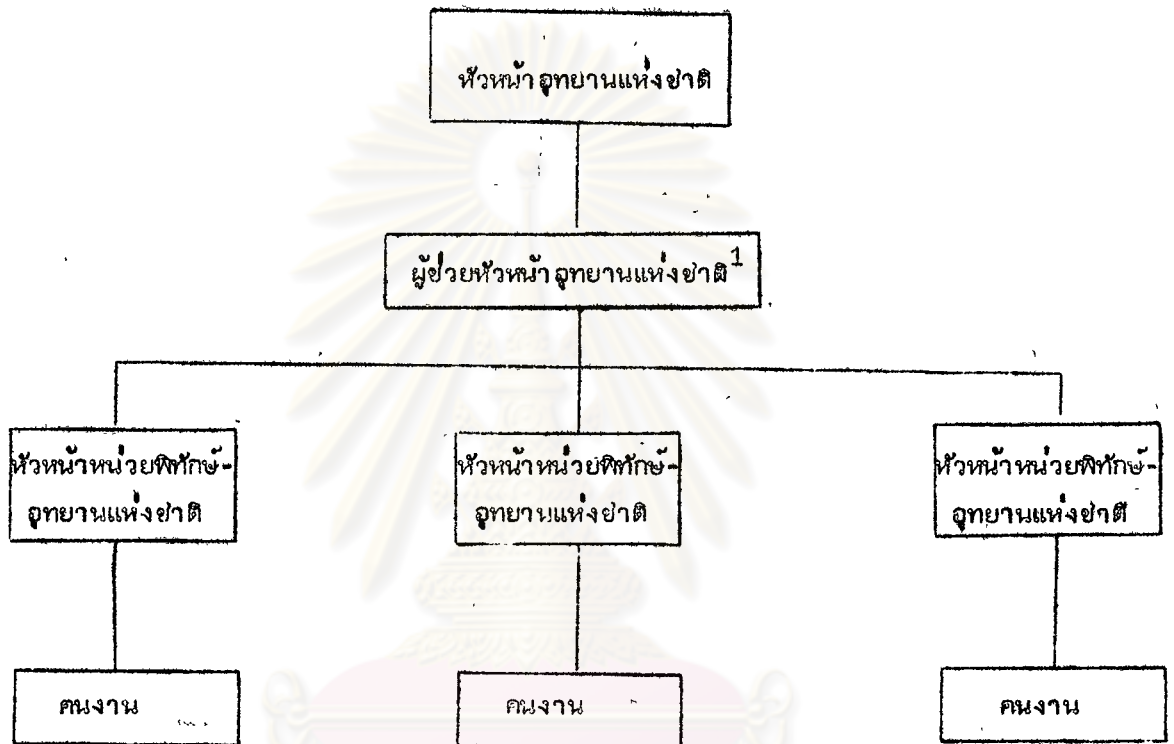
การคัดองค์การ

รูปแบบของการคัดองค์การในแต่ละอุทยานแห่งชาติโดยทั่วไปจะประกอบด้วย หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ และคนงาน ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิต่างนี้

¹ สัมภาษณ์ ผ่อง เล็งอี, ผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ และเสรี เวชชบุษกร, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและเผยแพร่ กองอุทยานแห่งชาติ, 11 สิงหาคม 2525.

แผนภูมิที่ 3

แสดงการจัดองค์การของอุทยานแห่งชาติทั่ว ๆ ไป

จำนวนหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ เป็นสัดส่วนกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่รับผิดชอบงาน
ในหน้าที่ต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

¹ อุทยานแห่งชาติที่มีผู้ใช้บริการจำนวนมากและมีงานในความรับผิดชอบมาก มักมีจำนวน
ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานฯ มากกว่า 1 คน ซึ่งหัวหน้าอุทยานฯ มักจะแบ่งให้รับผิดชอบเฉพาะด้าน เช่น
ด้านป้องกันและปราบปราม ด้านวิชาการ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการแบ่งกันเองภายในอุทยานฯ แห่งนั้น ๆ
เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุกระดิง เป็นต้น

- หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ มีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้
  1. รับนโยบายการปฏิบัติงานจากกองอุทยานแห่งชาติ
  2. วางแผนการปรับปรุงและขยายงานในเขตอุทยานแห่งชาติที่รับผิดชอบ ในด้านการบริการนักท่องเที่ยวและการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ
  3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรมกองอื่น เช่น กรมการปกครอง กรมตำรวจ กรมอัยการ เพื่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพ
  4. ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้ทราบงานของอุทยานแห่งชาติ
  5. ดำเนินงานทางด้านมนุษยสัมพันธ์กับชาวบ้านและผู้ใกล้เคียงเขตอุทยานฯ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการบุกรุกทำลายป่า

- ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ มีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

1. รับนโยบายและคำสั่งจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ
2. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. รักษาราชการแทนในกรณีที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติติดราชการอื่น

- หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ มีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

1. ปฏิบัติงานตามคำสั่งของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติและผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานฯ
2. ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติในเขตอุทยานแห่งชาติและดูแลรักษาภูมิลักษณ์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติ
3. ให้ความปลอดภัยและให้คำแนะนำในรายละเอียดของอุทยานแห่งชาติแก่นักท่องเที่ยว

- คนงาน มีหน้าที่ คือปฏิบัติงานตามคำสั่งของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ผู้ช่วย-

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ และหัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ตัวเองสังกัดในเขตรับผิดชอบ

การปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของอุทยานแห่งชาติ กล่าวคือ

1. ให้ความสะดวก ปลอดภัยและให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ผู้ใช้บริการอุทยานแห่งชาติ

1.1 ที่พัก นักท่องเที่ยวที่เข้าพักที่โรงแรมที่บ้านพักของกองอุทยานแห่งชาติ ในอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ต้องติดต่อขอจองที่พักกับหน่วยงาน บริการบ้านพัก ฝ่ายธุรการ ซึ่งอยู่ในกองอุทยานแห่งชาติ. กรม ป่าไม้ โดยฝ่ายธุรการจะออกหนังสือให้ผู้ใช้เข้านำไปแสดงต่อ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหลังจากชำระค่า เข้า เรียบร้อยแล้ว ทางอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ จะทำหน้าที่จัดเตรียมบ้านพักให้ พร้อมหลังจากได้รับแจ้งจากฝ่ายธุรการถึงการ เข้าพักตามวันที่ มีรายการจองของนักท่องเที่ยว

1.2 จำนวนนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติสามารถทราบจำนวนผู้อยู่ในเขต- อุทยานแห่งชาติที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องความสะดวกและปลอดภัย ได้ตลอดเวลา โดยใช้ทะเบียนในการบันทึกจำนวนที่ผ่านทาง- เข้า-ออกอุทยานแห่งชาติ โดยลงวันที่ เวลา จุดประสงค์ของ การมาอุทยานแห่งชาติ ผู้เข้าในเขตอุทยานแห่งชาติต้องลงชื่อ แจ้งตอนขา เข้าและเขียนยืนยันย้อนออกมาจากเขตอุทยานแห่งชาติ อีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันผ่านทางเข้า-ออกอุทยานแห่งชาติ ยังใช้เป็นจุดตรวจตราความเรียบร้อยและเก็บค่าธรรมเนียม อีกด้วยโดยออกใบเสร็จให้เป็นหลักฐาน รายได้จากค่าธรรมเนียม และทะเบียนบันทึกจำนวนผู้ผ่านด่านทางอุทยานจะสรุปผล และนำส่งกองอุทยานแห่งชาติทุกเดือน

1.3 การรักษาความปลอดภัย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติจะทำหน้าที่เหมือน ตำรวจคอยดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับผู้อยู่ในเขตอุทยาน- แห่งชาติ โดยจะมีการจัดเวรยามประจำตามจุดต่าง ๆ ของ

อุทยานแห่งชาติเพื่อแสดงความดีและผู้มาอุทยานแห่งชาติได้ทั่วถึง

2. ป้องกันและปราบปรามผู้ทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติที่รับผิดชอบ โดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติและเจ้าหน้าที่ที่จะออกตรวจตราป่าอุทยานแห่งชาติ เพื่อป้องกันการลักลอบโค่นไม้ทำลายป่า ตลอดจนปราบปรามผู้ทำความผิดพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ผลการปฏิบัติงานหัวหน้าอุทยานแห่งชาติต้องรายงานผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติทุก 15 วัน กรณีฉุกเฉินต้องรายงานภายใน 24 ชั่วโมง

นอกจากการออกตรวจตราผู้กระทำความผิดแล้วอุทยานแห่งชาติยังจัดเจ้าหน้าที่เป็นหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตามจุดต่าง ๆ รอบบริเวณอุทยานแห่งชาติเพื่อประจำคอยดูแลป้องกันการบุกรุกทำลายป่าอุทยานแห่งชาติ

การควบคุม

1. การควบคุมการดำเนินงานตามแผน การดำเนินงานตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติจากกองอุทยานแห่งชาติ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติต้องพยายามปฏิบัติให้เกิดผลงานตามแผนงานที่วางเอาไว้แล้วรายงานผลความก้าวหน้าไปยังผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติทุกระยะ ซึ่งมีแบบฟอร์มรายงานที่แสดงเป็นรูปร้อยละของความก้าวหน้าตามแผนงาน ซึ่งต้องรายงานตามแบบที่กำหนดทั้งเป็นรายเดือนและราย 3 เดือน

2. การควบคุมด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติมีพระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นเครื่องมือในการควบคุมรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับมาตรา 16 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ (เกี่ยวกับผู้ให้บริการอุทยานฯ) ได้มีการสรุปออกมาเป็นข้อห้ามในอุทยานแห่งชาติโดยใช้ภาษาง่าย ๆ เพื่อสะดวกต่อผู้ให้บริการอุทยานแห่งชาติในการรับรู้กฎเกณฑ์ดังกล่าว